

MAGYAR IRODALOM.

Alig mult el három évtized azóta, hogy Hankesch Bálint uram' kalendárioma, vagy az Erdélyi Muzeum-féle magyar folyóiratok az olvasmányok' szebbjei közé soroztattak. Vess össze őket a mostani Házibárátok- Almanakok- és más folyóiratinkkal, s látni fogod a roppant különbséget. Azonban ha intensív tekintetben nyertünk is, hasonló arányban gyarapodtunk-e extensív nézponban? azon igen, igen kétkedünk.

Kételyink számokra alapítvák. Az 1811-iki Tudományos Gyűjtemény' előfizetői voltak

a cathol. papságból	140
protestans papság	30
felsőbb ranguak	61
nemesi és polgári rendből	586
nő	8

Összesen : 825.

Mellyik az az illynemű folyóirat, mely több előfizetővel dicsekhethék korunkban?

A minden gyarlóságtól ugyan nem ment, de mégis elég helyesen szerkesztett Tudománytár, alig hiszem, hogy bőven fedezze a rá tett költséget; az Eötvös báró és társaitól megindított Szemle, csak

keves időt éle túl. Az Athenaeum — komolyabb késztetés s aesthetikai műveltségnek darabig csaknem egyedárusa, félhavi folyóirattá olvadt, a kassai Literatúrai lapok, a néhai Rajzolatok, az elhunyt Közlemények, az elfeledt Arpadia, Bajza' Aurorája stb stb. csak igen kevés részben ügyetlen kezelés — de leginkább a közönség' hideg részvétlensége miatt enyésztek és enyésznek el. De mire több szót szaporítani? Legünnepelebb költőnknek, ama koszos hun bárdnak, ki a Zalánt és Cserhalmot, ki a Szózatot és Fóti dalt éneklé, nem volt annyi lelke, hogy köz értelemmel méltányolt jeles munkáinak kiadására tett föles költségeit bár lényeges részben is fődözve láthassa. Szaporodott-e hát olly arányban olvasók' száma a közelebb lefolyt 20—25 év alatt mint könyveinké? abban — igazat megvallva — nagyon is kételkedünk.

Mint hogy azonban semmi nem történik elegendő ok nélkül, kísértünk meg egy kissé azokat, melyek e szomorú eredménynek okozói.

Fő bibéje a dolognak mindenestre ott rejlik, hogy nemzetünk' életében az olvasmány nem igen szükséges kellék. A nagyoknál nem, mert magyarul nem tudnak, a kisebbeknél nem, mert a nagy tömeg még nevelve nincs. Nézz egy vásott erkölcsű, vagy jó szív mellett neveletlen durva fiút, bortal sem fogod őket olvasásra buzdítani; tekints ellenben ama művelt agyacskáju, czélszerűen nevelt és szoktatott másik fiúra, annyira benne lakik a könyvekben, hogy alig hinnéd őket fivérekné lenni. Mint egyeseknél, úgy történik egész nemzeteknél. Nevelést kell tehát oltanunk előbb a nemzet' előfájába, mielőtt tőle gyümölcsűket várnánk miket parlagában nem teremhet.

Mindenek előtt tehát tágitni kellene a műveltség' sphaeráit, hogy szaporodjanak az olvasók' ezerjei. Ezerjei? .. s tehát ezerekre megy az olvasók' száma? .. Ugy van, ezerekre; és hogy általánosan még sincs irodalmi pártolás, tekintsük kissé okait ennek is.

Egyik hatalmas ellene korunkban a szépirodalomnak — tudományos dolgozatokról már épen nem is szólunk — a politika. A kornak ezen száz karu óriása mindent összefojt, mi nem az ő rengeteg ölébe tartozik. Nemzetünk' benső életéből, annak életlényegeiből fonódik ki e százfejű hydra, melyet minden újabb megtámadás száz új fejjel gazdagít. Nemzetet, mely csak minap ébredt öntudatra — mint álmából felpattant szép hölgy — elbámulva nézdeli magát az élet' roppant tükreben, mely minden legkisebb mozdulatával más és mindig más alakot mutogat. Illy hatalmas, mi több: illy divat szerű vetélytárs' ellenében hova legyen a szegény elhagyott? hova leg yén az árva iralom?

Másik nem legcsekélyebb oka a magyar könyvek' kelhetlenségének az olvasótársaságok' minden nemei, elkezdve a legczifrább casinóktól le a legfüstösb kávéházig. Ugy van, a casinók teszik tönkre a magyar irodalmat. Megmondjuk miért.

Azt mondják, az olvasótársaságok terjesztik az olvasást, szélesítik az olvasó-kört. Ez utósót merőben tagadjuk. Kik teszik nálunk az olvasó-kört?.. felelet: a casinók' tagjai. Ezen tagok közül a kevésbbé vagyonos — s ilyen a többség — éppen azért fizeti részvényét, hogy utána ingyenolvasmányban részesüljön, a vagyonosak pedig — amaz előkelőbbek, kiket nem látsz azért casinókba járni hogy olvasmányt rontsák szemeiket, kik sokkal kéjelmesebbnek tartják lakjaikbani selyem pamlagokon és fesztelen pongyolájokban olvasgatni kényökre, (és jól teszik) ezek mondom, még magyarul éppen nem — vagy csak kivétel-kép olvasgatnak. Ezeknél látni fogsz külföldi irodalmi termékeket nagy számmal, de vajjon mi hasznunk benne?

A casinók' egy egy könyvpéldányát azoknak majd minden olvasni szerető részvényese átolvassa, s e szerint föl lehet tenni, hogy egy 50 tagból álló társaságban — ha ez vagy ama könyvet a tagok ott meg nem kaphatnák — legalább is találkoznék 10 egyén ki azon munkát — ha másképp nem olvashatá — megveszi. Miszerint ha a casinók e magyar könyveket nem szereznék meg, ez által az olvasói kör mostanihoz képest legalább állana ugy mint tíz egyhez.

Mindenütt léteznek a polgárosított világon illyes olvasótársaságok, s ott mégis virágzik az irodalom: fogja tán valaki mondani. Ugy van, léteznek. De nem kell felednünk a) hogy ott minden ember tudja, és fölötte nagy rész olvassa nyelvét; b) hogy ott az olvasó közönség' és clubbok' tagjai nem ugyanazon személyzetből állanak; s végre és főleg c) hogy náluk az ösztön ebben is felülről jó le- és kifelé; hogy egyes moecenások ezeket áldoznak az irodalom' emlékére, s nincs britthonban talán egyetlen lord, franczországban egyetlen marquis, vagy olly főrangú egyén a széles némethonban, ki bármely kicsiny könyvtárát a nemzeti jelesb írók' minden munkáival gazdagítani azonnal ne sietne. Avagy ekkép van-e az minálunk?

Ismerek lelkes — valóban lelkes családokat, és pedig számos ezer-nyi jüvedelemmel bírókat, kik a roppant kötegekből — miket fővárosi könyvtárusink szoktak időnkint ó méltóságuk' városi vagy falusi pompás palotáikba áttekintés végett kiküldeni — a magyar könyveket (ha csak nem valami politikai lion' divatos tollából erednek, mert ezek néha kivételt tesznek) mindannyiszor és rendesen visszautasítják, kiszemelve

belőlük a méregdrága angol, francia vagy német foliantokat. Bajza, Czuczor, Gaál, Garay, Kovács, Kunoss, Kuthy, Nagy I, Szigligeti, Tóth stb. stb. mind megannyi chinai nevek előttük, míg alig van valamirevaló britt vagy francz költő, kinek irományával ne találkoznánk mahagoni könyvpolcsozataikon.

Töletek, töletek várjuk tehát főleg és legsajgóbban a szellemvilág' emancipatióját. Töletek, kiknek fényes családokban olly dicső nevek ragyognak, mint azok melyeket mult alkalommal megnevezni szerencsénk vala, s kik — örömet ismétlünk azt itt is — olly dicső gloriáfényt árasztának a magyar aristocratia' magas balantéki fölött.

Töletek kell eredni e részben is az üdvös üsztönnök; szellemi és anyagi kincseikkel szükséges emelnetek a népnevelés' nagyszerű oszlopatát egyfelől, míg másfelől saját dicső példátokkal adnotok tekintélyt a nemzeti irodalom-, pártfogást az írók-, és lelkesedést a közönségnek.

A SZÓKE HAJFÜRT.

Beszély.

Ha megvolt a hajdankornak az ő szent földje, hová hős erény, levente-vágy, s nem ritkán boldogtalan szenvedély, avvagy bűnnek bűnhődése vezérlé a vitéz ősoket: épen úgy megvan e kornak az ő Algirja, Afghanistanja, Circassiája. Ha olvasunk is nem ritkán magas feláldozást, galant lovagiságot, és hű szerelmet a keresztes hadak' érdekes krónikáiban: de vannak ám Tancredjei, Lusignan vagy Richardjai korunknak is, kik a nagy Bouillon', vagy buzgó Capistránunk' legdicsőbb zászlói alá illenek. Magunk is tudunk egykét magyar regét ama szent hadak' legendáiból — mi keveset pedig mi tudunk, azt számotokra tudjuk — de nem egyet is érdekesh, vagy lovagiasb szelleműt, mint melylyet minap pest-pozsoni utunkban egy a Nádoron nekünk bemutatott fiatal, de igen jónevelésű francia utas — épen keletről érkező — többek közt elbeszélni szives vala. A történet' szerencsétlen hőse, fájdalom, maga a beszélő testvére volt; érdekes vala látni a könyűket, melyek olykor tiszta szemében remegve mintegy a hitelesség' pecsétjét nyomák szomorú beszélyére.